

- драшова]. – М., 1967. – С. 406–431.
5. Риффатер М. Критерии стилистического анализа / М. Риффатер ; [пер. с англ. А.М. Фитерман] // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1980. – Вып. IX : Лингвистика. – С. 69–98.
  6. Сніховська І.Е. Механізми, засоби та прийоми мовної гри в сучасній англійській мові : автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / І.Е. Сніховська. – Запоріжжя, 2005. – 20 с.
  7. Чернявская В.Е. Лингвистика текста : Поликодовость, интер-текстуальность, интердискурсивность / В.Е. Чернявская. – М. : Книжный дом „Либероком”, 2009. – 248 с.
  8. Шкловский В. О теории прозы / В. Шкловский. – М. : Советский писатель, 1983. – 382 с.
  9. Evans V. Cognitive Linguistics : An Introduction / V. Evans, G. Green. – Edinburgh : Edinburgh university press, 2006. – 830 p.
  10. Langacker R. Foundations of Cognitive Grammar. Theoretical prerequisites / R. Langacker. – California : Stanford University Press. – 1987. – 540 p.
  11. Leech G.N. Style in Fiction : a linguistic introduction to English fictional prose / G.N. Leech, M. Short. – Pearson Educational Ltd, 2007. – 404 p.
  12. Leech G. Stylistics / G. Leech // Discourse and Literature / [ed. by T.A. van Dijk]. – Amsterdam : John Benjamins, 1985. – 245 p.
  13. Stockwell P. Cognitive poetics. An Introduction / P. Stockwell. – Routledge, 2002. – 193 p.
  14. van Peer W. Stylistics and Psychology : Investigations of foregrounding / W. van Peer. – London : Croom Helm, 1986. – 220 p.
  15. Wales K. A Dictionary of Stylistics / K. Wales. – London : Pearson, 2001. – 429 с.
- СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**
16. Amis M. House of Meetings / M. Amis. – London : Vintage Books, 2007. – 199 p.
  17. Amis M. Money / M. Amis. – Penguin Books, 1985. – 394 p.
  18. Amis M. The Information / M. Amis. – Flamingo : HarperCollinsPublishers, 1996. – 494 p.
  19. Amis M. Time’s Arrow / M. Amis. – Penguin Books, 1991. – 176 p.
  20. Amis M. Yellow Dog / M. Amis. – London : Jonathan Cape, 2003. – 340 p.

**Анастасія Гуцол
(Чернівці)**

**ФРЕЙМОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДОМЕНУ *MENSCH*
У КОНФЛІКТНІЙ ІНТЕРАКЦІЇ
(на матеріалі німецькомовного художнього
матримоніального дискурсу)**

Досліджується домен MENSCH на тлі німецькомовного конфліктного матримоніального дискурсу. Виявляються парцели, що входять до складу домену, та встановлюються зв'язки між ними. Здійснюється схематизація домену MENSCH засобами фреймового моделювання.

Ключові слова: *матримоніальний конфліктний дискурс, домен, фрейм, фреймове моделювання.*

Исследуется домен MENSCH на фоне немецкоязычного конфликтного матримониального дискурса. Выявляются входящие в состав домена парцеллы и устанавливаются связи между ними. Осуществляется схематизация домена MENSCH средствами фреймового моделирования.

Ключевые слова: *матримониальный конфликтный дискурс, домен, фрейм, фреймовое моделирование.*

The article deals with the study of the domain MENSCH on the basis of German-speaking matrimonial conflict discourse. The author identifies the parcels, which are comprised to the domain and establishes relations between them. Schematization of domain MENSCH is carrying out by modeling frame.

Key words: *matrimonial conflict discourse, domain, frame, frame modeling.*

Пріоритет антропоцентризму зумовив широкий спектр сучасних мовознавчих розвідок, в тому числі і феномену конфлікту. Конфлікти як невід’ємний атрибут повсякденної інтеракції зустрічаються в усіх сферах діяльності людей і часто стають значними і хвилюючими подіями людського життя. Конфліктну комунікативну поведінку вивчали в різних аспектах: соціолінгвістичному (Д. Лі, Т. Кочман та ін.), психологічному та психолінгвістичному (І. Горелов, К. Сєдов, Н. Гришина й ін.), гендерному (А. Мартинюк), дискурсивному (О. Фадєєва, І. Фролова). Проте цей спектр людського спілкування, напевно, ніколи не буде остаточно вивчений та потребуватиме вдосконалення та уточнення з огляду на неосяжність людських комунікативних можливостей. Особливий інтерес викликає представлення засобами фреймового моделювання конфронтативної сфери сімейного дискурсу, а саме його матримоніального різновиду, що презентує спілкування між мовцями зі статусними ролями чоловіка та дружини, що, власне, і спричинює **актуальність** даного дослідження.

Об’єктом дослідження є домен MENSCH на тлі конфліктного сімейного, а саме матримоніального, дискурсу, під яким розуміємо „комунікацію споріднених сімейними зв’язками осіб, якій притаманні: іррелевантність офіційної регламентації комунікативної поведінки, відсутність жорсткого сценарію комунікації, часової і протокольної регламентованості, порядку передачі комунікативних ходів, залежна від статі, віку та різновиду сімейної одиниці статусно-рольова конфігурація” [2, с. 8].

Метою даної розвідки є 1) виявлення парцел, що входять до

складу домену MENSCH; 2) встановлення зв'язків між парцелями; 3) фреймове моделювання домену MENSCH в конфліктній інтеграції матримоніального дискурсу;

Матеріалом для дослідження послуговували діалоги матримоніального дискурсу, які містять конфліктогенний фактор, відібрані методом суцільної вибірки з творів сучасної німецькомовної художньої літератури (500 діалогів загальним обсягом 22137 слововживань).

Відповідно до положень когнітивної граматики, слово активує сукупність концептів, що є складниками значення, у кожного з котрих є свій домен – певна лексико-тематична група як „структурований простір фонових знань, що задається у вигляді класів предметів” [8, с. 406] та „служує контекстом (фоном) для виділення (профілювання) концепту” [7, с. 21]. Іншими словами, це сукупність знань, необхідна для розуміння концепту, будучи передумовою для оформлення змісту мовного знаку в процесі комунікації і подальшої інтерпретації цього змісту та характеризуючись певною когнітивною незалежністю.

Домен MENSCH містить інформацію про людину як таку: її фізичну і духовну характеристику, зовнішній вигляд, почуття та настрої, стан, риси характеру, думки й слова, місце в соціумі, міжособистісні стосунки та ін. Згідно визначення тлумачного словника Duden „der Mensch ist a) mit der Fähigkeit zu logischem Denken und zur Sprache, zur sittlichen Entscheidung und Erkenntnis von Gut und Böse ausgestattetes höchstentwickeltes Lebewesen; b) menschliches Lebewesen, Individuum; c) bestimmte Person, Persönlichkeit” (Людина – це а) високорозвинена істота із здатністю до логічного мислення та мови, морального прийняття рішень і розпізнання добра і зла; б) людська істота, індивідуум; в) певна персона, особистість) [10, с. 1007].

Визначаючи основні конфігураційні характеристики людини, даний домен, в той же час, відтворює зони концептуальної диференціації за допомогою ряду парцел, щоправда відмінних між собою в залежності від типу дискурсу. Профілізація домену MENSCH у німецькій мові в різних конфліктно-дискурсивних формаціях полягає, по-перше, в ступені релевантності категорії дискурсу; по-друге, в преферентній актуалізації окремих концептів або їх конфігурацій. Так, в художньому дискурсі домен MENSCH формується на матеріалі 202 концептів, тематично поділених на 6 парцел, які подані в табл. 1.

Таблиця 1

Парцели, які номінують домен MENSCH в художньому дискурсі

Парцела	К-ть концептів	К-ть слововживань	%
тіло і частини тіла	76	329	37,6
сім'я та родинні зв'язки	38	1114	18,8
фізіологічні дії / процеси	38	147	18,8
одяг	37	71	18,3
національність, релігія	9	18	4,5
популярність, визнання	4	7	2
Разом	202	1686	100

Як показано у табл. 1, парцели, що утворюються на основі принципу інваріантності та, в той же час, номінують домен MENSCH, вирізняються розбіжністю кількісних характеристик концептів, що входять до їх складу, де останні, в свою чергу, показують різну частотну вживаність в конфліктних ситуаціях художнього дискурсу. Наприклад, парцела „сім'я та родинні зв'язки” за кількісними ознаками є в два рази меншою, ніж парцела „тіло і частини тіла”, хоча з точки зору слововживань є беззаперечним лідером (1114), перевищуючи частотність вживань концептів парцели „тіло і частини тіла” в три рази, а парцели „фізіологічні дії / процеси” – приблизно в дев'ять разів, хоча остання вміщує ту ж саму кількість концептів (38). Найменш презентабельною виявилась парцела „популярність, визнання”, маючи в своєму арсеналі лише 4 концепти. Кожен зі складових елементів домену, відповідно, має різне інформаційне наповнення та логічну співвіднесеність цих інформаційних фрагментів між собою, наприклад:

- іменникова парцела „тіло і частини тіла” позначає людину як структурований живий організм. Основними концептами, які прилягають до цієї парцели, є HAND (*Leg deine Hände nicht auf meine Hängeschulter, verstanden?! (DBS, S. 137)*), KOPF (*Also, ich habe einen Zwerg im Kopf! (ZIK, S. 482)*), AUGEN (*Haben Sie vielleicht auch noch blaue Augen? (DLF, S.)*), MUND (*Wir haben weiße Kinder mit einem lila Mund! (WPADG, S. 131)*), GESICHT (*Mein Leben lang habe ich mich abgerackert, damit du ein Zuhause hast, aber du willst es nicht. Du spuckst mir noch ins Gesicht dafür, oder etwa nicht? (GPA, S. 151)*) та ін.;

- іменникова парцела „одяг” презентує тілесні аксесуари для підкреслення зовнішнього вигляду людини. Концептуальний кар-

кас тут утворюється на основі MANTEL (*Willst du nicht den Mantel ablegen?* (DLF, S. 74)) , PULLOVER (*Dein langer, grauer Pullover sieht ganz schwarz aus, weil er so nass ist.* (WPADG, S. 71)), UNTERHOSE (*Und da haben wir noch vier hofrätliche Unterhosen. Das find ich ja schön!* (GS, S. 110)) та ін.;

- іменникова парцела „сім'я та родинні зв'язки” відносить людину до певної суспільної групи, а також визначає її роль та роль інших суб'єктів даної групи по відношенню один до одного. Сюди відносимо MUTTER / МАМА (*Mehr als dir anbieten, dass du sie zu meiner Mutter bringst, kann ich nicht tun.* (DS, S. 116) *Sie hat gemeint, dass eine gute Mutter die Kinder nicht hergibt!* (GS, S. 59)), VATER / PAPA (*Wenn ich komme, fängt mein Vater an zu weinen* (GPA, S. 248)) FRAU (*Das find ich ja nett, dass ich von meiner sechsjährigen Tochter erfahren muss, was meine Frau für Pläne hat!* (GS, S. 112)), KIND (*Für dieses Kind braucht der Mensch Nerven, wie Schiffstau so stark!* (WPADG, S. 354)) та ін.;

- дієслівна парцела „фізіологічні дії / процеси” характеризує природні явища, які відбуваються в людському організмі. В межах даної парцели виділяємо такі концепти: SCHLAFEN (*Lass mich doch schlafen. Ich bin müde.* (EIP, S. 47)), LEBEN (*Ich lebe auch, Marianne. Ich lebe!* (DLF, S. 36)), ESSEN (*Wenn ich gefunden habe, was ich suche, essen wir ein ganz riesengroßes Eis.* (DS, S. 151)), TRINKEN (*Erst einmal kehre ich jedenfalls um und trinke im Hotel eine Tasse heißen Kaffee.* (DLF, S. 23)) та ін.;

- прикметникова парцела „популярність, визнання” конкретизує соціальні риси характеру людини в рамках певного суспільства у вигляді BERÜHMT (*Er ist berühmt in seinem Fach. Alle sagen, er wird eines Tages den Nobelpreis bekommen.* (GPA, S. 149)), BEKANNT (*Ich habe 'ne Arbeit bei einem bekannten Wissenschaftler.* (GPA, S. 323)) та ін.;

- прикметникова парцела „національність, релігія” свідчить про приналежність людини до певної нації та віросповідання, наприклад: DEUTSCH, JÜDISCH (*Gehöre ich zu den Deutschen oder zu den Juden?* (DBNSWAM, S. 376)) та ін.

Далі процедура аналізу передбачає фреймову інтерпретацію дійсності, тобто концептуального континуума семантичного буття реального світу предметів та явищ, які розгортаються в конкретних просторово-часових та соціальних рамках. Структурний опис аксіології мовних одиниць, що входять до складу ієрархічно

впорядкованих слотів, має на меті розгляд посилань на інші фрейми, що дозволяє дослідити різні відношення між поняттями даної предметної області. Таке зіставлення є механізмом, який частково замінює звичайну дедукцію і водночас є достатньо адекватним репрезентантом ходу мислення людини.

Фрейм – це форма організації певного знання, спосіб його схематизації у процесі мислення; це „набір слів, кожне з яких позначає частину чи аспект деякого концептуального чи акціонального цілого” [9, с. 49]. Будучи структурою даних для подання знань про типову ситуацію чи типові властивості об’єкта [6, с. 188], фрейм, разом з тим, розглядається як шлях опису когнітивного контексту, який надає основу та асоціюється з когнітивними категоріями [1, с. 30].

С. А. Жаботинська в ряді своїх робіт [3; 4; 5] пропонує розрізнити 5 базових і, в той же час, відносно універсальних типів структур (фреймів), які вважаються елементарними структурами (схемами) мислення в людському мозку: предметний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний та компаративний. Не зважаючи на свою «простоту», вони здатні передати цілий спектр думок за допомогою різноманітного і почергового їх застосування, адже побутове пізнання оперує саме базовим рівнем, який не потребує спеціальних, теоретичних знань про об’єкт.

Відтак, внутрішню схематизацію мережі домену MENSCH в художньому дискурсі вибудовуємо на основі предметного (1 кваліфікативна схема), акціонального (1 схема каузації та 1 схема стану / процесу) і посесивного фреймів (2 схеми партитивності):

Схема партитивності: ХТОСЬ-ціле (**член сім’ї**) має ЩОСЬ-частина (**тіло, частини тіла**);

Схема каузації: ХТОСЬ-каузатор (**член сім’ї**) робить (**носить**) ЩОСЬ-фактив (**одяг**);

Схема партитивності: ЩОСЬ-ціле (**сім’я та родинні зв’язки**) має ХТОСЬ-частина (**член сім’ї**);

Схема стану / процесу: ХТОСЬ-агенс (**член сім’ї**) діє (**фізіологічні дії / процеси**);

Кваліфікативна схема: ХТОСЬ (**член сім’ї**) є ТАКЕ-якість (**популярність, визнання**);

Схема тотожності: ХТОСЬ (**член сім’ї**) є (як) ХТОСЬ-коррелят (**національність, релігія**).

Ці складники, виявлені у фактичному матеріалі, можна поєд-

нати в концептуальній мережі, що моделює зв'язки парцел між собою у вигляді пропозицій, зображених на рис. 1.

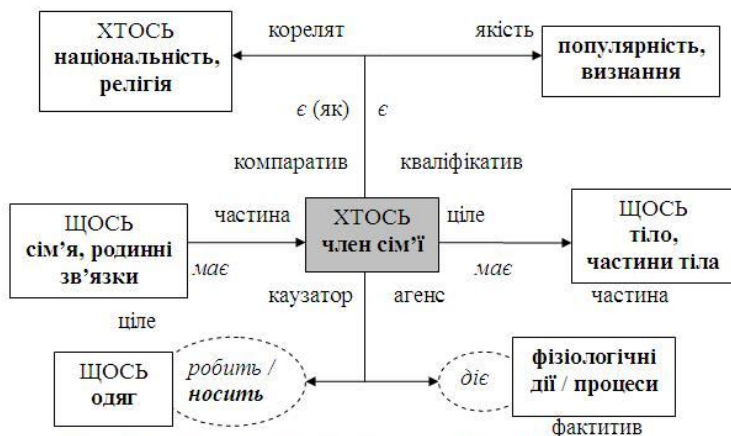

Рис. 4. Мережа, що структурує домен MENSCH художнього дискурсу

Як бачимо, зв'язки і відношення між фреймами формують певну структуру зображення знань, на основі якої і відбувається впорядкування вербалізованої інформації: СІМ'Я ТА РОДИННІ ЗВ'ЯЗКИ має ЧЛЕНА СІМ'Ї, який належить до певної НАЦІОНАЛЬНОСТІ, РЕЛІГІЇ та займає якесь місце в суспільстві на основі своєї ПОПУЛЯРНОСТІ, ВИЗНАННЯ. Цей ЧЛЕН СІМ'Ї є людиною, а отже має ТІЛО І ЧАСТИНИ ТІЛА, на якому він носить ОДЯГ і в якому відбуваються певні ФІЗІОЛОГІЧНІ ДІЇ / ПРОЦЕСИ. Таким чином, фреймова модель представляє інформацію про певний об'єкт дійсності, матеріалізуючись за допомогою перемінних слотів та з'єднуючих їх термінальних вузлів.

Зображена на рис. 1 фреймова модель є відкритою, адже її слоти містять не лише актуальні, але й потенційні елементи, які можуть бути вербалізованими лише на основі конкретного тексту чи дискурсу. Відтак збудження кожного вузла сітки призводить до збудження асоціативно пов'язаних із ним концептів. Іншими словами, в залежності від ситуації (від того, в яких текстах зустрічаються дані фрейми) їхні слоти наповнюються певним змістом. **Перспективу** вбачаємо у фреймовому моделюванні домену MENSCH на матеріалі розмовного матримоніального дискурсу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бехта Т.О. Фреймове вираження концептів детективного дискурсу / Т.О. Бехта // Вісн. Сум. держ. ун-ту. – Суми, 2005. – № 5. – С. 28–34. – (Серія „Філологічні науки”).

2. Бігарі А.А. Дискурс сучасної англослов'янської сім'ї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / А.А. Бігарі. – К., 2006. – 21 с.
3. Жаботинская С.А. Геометрия смысла : концептуальные модели языка и фрактальные формы / С.А. Жаботинская // Первая российская конференция по когнитивной науке. Тезисы докладов. – Казань : Казанский гос. ун-т, 2004. – С. 85–87.
4. Жаботинская С.А. Принципы лингвокогнитивного анализа и феномен полисемии / С.А. Жаботинская // Проблемы загалного, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В.В. Левицького / ред. Альтмана Г., Задорожної І., Мацкуляк Ю. – Чернівці : Книги ХХІ, 2008. – С. 357–368.
5. Жаботинская С.А. Онтологий для словарей тезаурусов : лингвокогнитивный подход / С.А. Жаботинская // Філологічні трактати. – СумДУ, ХНУ. – 2009. – № 2. – Том 1. – С. 71–87.
6. Краткий словарь когнитивных терминов / Под общ. ред. Е.С. Кубряковой. – М., 1996. – 245 с.
7. Мартинюк А.П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А.П. Мартинюк. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 196 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрямки та проблеми / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
9. Филмор Ч. Дж. Об организации семантической информации в словаре : пер. с англ. / Ч. Дж. Филмор // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. XXIII : „Когнитивные аспекты языка”. – С. 52–92.
10. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Hrsg. von G. Drosdowski. – 2. völlig neu bearbeitet Aufl. – Mannheim; Wien; Zürich : Dudenverlag, 1989. – 1816 S.

**Заньковська Ганна
(Чернівці)**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОЗНАКИ КОНЦЕПТУ КОНФЛІКТ

Розкривається зміст концепту, а саме досліджуються концептуальні ознаки, що складають зміст концепту КОНФЛІКТ. Розглядаються інтенціональні ознаки, що складають інтенціонал – ядро концепту, виокремлені шляхом аналізу англослов'янських тлумачних словників, та імплікаційні ознаки, що складають імплікацінал – периферію концепту, через аналіз контекстуальних фрагментів політичного дискурсу.

Ключові слова: концептуальні ознаки, ядро/периферія концепту, інтенціонал, імплікацінал.

Раскрывается содержание концепта, а именно исследуются концептуальные признаки, которые составляют содержание концепта КОНФЛИКТ. Рассматриваются интенциональные признаки, которые составляют интенционал – ядро концепта, путем анализа англоязычных толковых словарей, а также импликационные признаки, которые составляют импликацинал – периферию концепта, через анализ контекстуальных фрагментов политического дискурса.

Ключевые слова: концептуальные признаки, ядро/периферия концепта, интенционал, импликацинал.